

Tarık Buğra

MEHMET CAN DOĞAN

Edebiyat dünyasına her ne kadar hikâyeleriyle girse de Tarık Buğra, romancı kimliğiyle öne çıkmış ve bir yazar olarak romancı sıfatıyla anılagelmiştir. Hikâye, deneme, fıkra, makale, gezi türleriyle tiyatro dalında da eserleri bulunan yazarın kimliğinin *romancı* olarak belirlenmesi ye benimsenmesi, ne romanda çok başarılı olduğunun ne de diğer yazdıklarında başarısızlığının işaretidir. Bu, yazar olarak üzerine aldığı sorumluluğun beklediği bir sonuçtur. Tarık Buğra, bizim edebiyatımızda süregelen *edebiyatçı aydın* anlayışını sahiplenmiş romancılarıdır. Değilse hikâyeleri, edebî olarak romanlarından hiç de geri kalmaz; hatta insanı kavrayış ve insan varoluşuna yaklaşım yönleriyle onların önüne bile geçer.

Tarık Buğra'nın *edebiyatçı aydın* görüşüne sahip çıkıp bu görüşe eklenmesi, toplum mühendisliğinde edebiyatçının da payına düşen bir görev bulunduğu inancıdır. Böyle konulduğun-

da o, karşıtıyla belirlenen ve varlık bulan/kazanan bir romancı olarak görünür. Romanlarının içeriğine bakıldığında onun bir tepki yazarı olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Her edebî eser, bir tepkinin, rahatsızlığın ürünüdür; ama bu tepkinin kaynağının ne olduğu sorusu da belirlenen kabul kadar önemlidir. *Edebiyatçı aydın* görüşünden beslenen/hız alan ideolojik bir tepkidir Tarık Buğra'nın. Romanları da bu tepkinin izdüşümüdür. Oysa hikâyelerinin çıkış noktası, *bağlanma* sorununun aşıldığı bir yer gibi gözükmektedir.

Tarık Buğra'nın romancı olarak bağlandığı ideoloji, *değerleri* öne çıkaran muhafazakârlıktır. "Gerekli ve yararlı kırık plaklar da vardır" (Buğra, 1990: 335) sözündeki "kırık plaklar" tabirini, onun romanlarındaki tepkiyi de hesaba katıp *kırılmış plaklar* olarak düşünmek gerekir. Tarık Buğra, Türkiye'de iki yüz yıldır plakların kırıldığını savunur. Onun söylemiyle kırılan plaklar, değerlerin göz ardı edilmesi ve "taklitçilik"le hayatı bulan "Batı hayranlığı"dır. Gazete yazılarına bakıldığında değerler diye öne çıkardıklarının özellikle dilde belirginleştiği ve tarihte somutlanmaya çalışıldığı görülür. Dil yazılarının çoğu, sorunun bir entelektüel zihninden değil, bir siyasînin bakışından kavranılmaya çalışıldığını işaret eder. Aynı şekilde, romancı Tarık Buğra'nın yazdıkları da, entelektüel bir

şehir doğru özellikle de kasaba ahali-sini içine alan bir geniş bir toplumsal dairenin nazarında, paternalist bağlar üzerinden *kültürel varoluşun temellerini* pekiştiren bir anlama sahiptir.

Bu çerçevede resmî modernleşme projesi, Türk toplumunu canından bezdiren, yüzyılların birikimi olan ve gelenek-

sel hayatın içinde çözümünü bulamayan yokluk ve yoksunlukların aşılmasına dönük yaygın ve ihtirash bir toplumsal talebi karşılamaktadır.

Medeniyetçilik, Türk modernleşmesinin en pragmatik taraflarından birisine işaret etmektedir. Bu da Türk toplumunun kökleri son derecede derinde yatan

alandaki değil, ideolojik ve giderek politik bir alanda açılım kazanabilir.

Yazar, dilin millet hayatı içindeki yerini, "Milliyet'in izzeti nefsi dilden başka nedir ki?" (Buğra, 1979: 14) sorusuyla belirlerken; dil-kültür ilişkisi için de şunları söyler: "Kültürü dilden ayrı düşünmek bu iki kavrama birden aykırı düşer. Kültür ile dil iç içedir; kaderleri ikizdir: birbirlerinin seviyelerini, zenginliklerini, soyluluklarını sınırlar. Dil kültürü yetiştirir, kültür de onu geliştirir, sağlamlaştırır; millileştirir" (Buğra, 1979: 75). Bu belirlemelerin ardından dilin *temsil yeteneğinin* uygulanması gereken siyasî programlarla korunabileceğini vurgular. Uygulamada, *jakoben* bir tavır benimsediği açıktır; zaten bunu gizlemek de istemez:

Halk -çoğunluk- bütün çağlarda ve bütün toplumlarda ve hâlâ, değil ülkesinin, kendisinin bile sağlam ve hakikî menfaatlerini de, geleceğini de kavrayamaz. Zaman ve sabır isteyen, hele hele fedakârlık gerektiren çözümler vız gelir ona; yâni halk'a, çoğunluğa. Halk'a rağmen halk için sözü ne bir paradokstur, ne de dikta maskesi. Aksine, hakikî demokrasi-lerde, kalkınmış ülkelerde adı bile edilmeden, bal gibi uygulanan ve uygulanmakta olan bir formüldür (Buğra, 1990: 411).

Tarık Buğra, buradaki "halka rağmen

(Akşehir 1918-İstanbul 1994)
"Edebiyatçı-aydın" kavramını öne çıkaran Buğra, romanlarındaki tepkiseliliğiyle bunun taşıyıcısı olmaya çalışmıştır.

halk için" sloganının yönlendiriciliğiyle deneme ve makaleler yazar; hükümetlerin uygulamalarına itiraz eder veya onları kabullenir. Pratik bir zekâsı vardır; düşüncelerle değil, olaylarla ilgilenir. Bu yüzden "Servet-i Fünun Edebiyatı"na "kalleşlik"le, Tevfik Fikret ve arkadaşlarını "ihanel"le suçlar; Ahmet Hâşim'i küçümser, Yahya Kemal'i yüceltir; "12 Eylül ve Sayın Kenan Evren Türkiye'yi uçurumdan kurtardı"

şehir dindarlığı geleneğinin modernite sorunlarına uyumunu belirlemiştir. Ne politik ne de kültürel olarak, modernleşme tarihimizin en açık uçlu ya da üzerinde en derin oydaşmanın sağlandığı nokta olarak medenileşme sorunu görülmemiştir. Türk modernleşmesi başından beri teknolojist bir nitelik arz eder. Başta

Batıcılık olmak üzere, modernist İslâmcılık ya da Türkçülük gibi daha yerlici çağrışımlar yapan akımlar da, pozitivist medenileşme ahlakını çeşitli derecelerde bir modernleşme projesi olarak savunmuşlardır. Bunun yaratabileceği sakıncalar belki bir dereceye kadar hissedilirse de çeşitli biçimlerde organik ahlak ile öz-

Buğra Tarık (1. Edisyon)

Feridun Alper; "Tarık Buğra. Hayatı, Sanatı ve Eserleri", 1993, II Cilt 937 s.
Danışman: Prof.Dr. Şerif Aktaş.

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora... Tezi.

MADDE TAYİNLENDİKTEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

08 HAZİRAN 1996

1. Edisyon

Tarık Buğra hayatı, sanatı ve eserleri (2 cilt). ALPER, Feridun. Doktora. Atatürk
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1993. 937 s., 209 ref.
Danışman: Prof.Dr. Şerif Aktaş. Dili: Tr.

23 MAYIS 1998

BUĞRA, TARIK

91-962465

Tuncer, Hüseyin.

Tarık buğra'nın hikâyeleri üzerinde bir
inceleme / Hüseyin Tuncer. -- İstanbul :
Millî Eğitim Basımevi, 1992.

148 p. ; 25 cm. -- (Öğretmen kitapları
dizisi ; 190)

"92.34.Y.002.933"--P. facing t.p.

Includes bibliographical references (p.
[135]-148).

7 TEMMUZ 1998

BUĞRA

Eserleri/Şiir: *Vatan Kaygısı* (1983); *Opera: Kutluk Türkan Operatı* (1984); **Tarih:** *Doğu Türkistan'ın Dünü Bugünü* (İst. 1952), *Şarki Türkistan Tarihi* (2. bs Ank. 1987).

Kay.: E. Yaman, K. Bolaç, A. Esatoğlu, Türkiye'deki Türk Dünyası, s. 193-198; TDEA 1/469. ♦E. EMET

BUĞRA, Tarık (2.9.1918 - 26.2.1994): Hikâye, roman, oyun ve fıkra yazarı. Akşehir'de doğdu. Babası ağır ceza reisi Erzurumlu Mehmet Nazım Bey, annesi Akşehirli Tahiroğullarından Nazike Hanımdır. Asıl adı Süleyman Tarık'tır. 1925'te Akşehir'de Gazi Mustafa Kemal İptidai Mektebinde okula başladı. 1928-1929 ders yılı başında karma eğitime geçilmesiyle, Akşehir'de İsmet Paşa Kız Mektebinin dördüncü sınıfına aktarıldı. 1930'da Konya Erkek Muallim Mektebinde ortaokula yazıldı. 1933'te İstanbul Lisesinde yatılı olarak öğrenimine devam etti. Ortaokuldaki Türkçe öğretmeni Rıfki Melül Meriç (Coşkunmeriç)*, lise yıllarındaki edebiyat öğretmenleri Hakkı Süha Gezgin* ve Pertev Naili Boratav'dır. Yazar, bu öğretmenlerden çok etkilenmiştir. 1935'te Mehmet Nazım Bey, hâkim olarak Siirt'e tayin edildi. Süleyman Tarık, bu hadisenin kendisini çok etkileyen, âdetâ yazar yapan nitelikte bir değişiklik olduğunu söyler. Onuncu sınıfta iken yatılı öğrenci olarak Haydar Paşa Lisesine verildi. Bu değişiklikten hoşnut olmayan Süleyman Tarık, İstanbul'dan ayrılıp Konya Lisesine geçti ve 1936'da bu liseden mezun oldu. Diploma derecesi pekiyi olduğu için aynı yıl, İÜ Tıp Fakültesine imtihanı alındı. Bu dönemde ortaokuldan öğretmeni Rıfki Melül Meriç'le karşılaştı ve onunla beraber Küllük Kahvesine devam etmeye başladı. Orada Yahya Kemal, Ahmet Hamdi, Fuad Köprülü, Ali Nihat Tarlan gibi devrin meşhûr simalarıyla tanıştı. Küllük'ü başlı başına bir üniversite olarak saydı. Beyazıt, Lâleli, Şehzadebaşı üçgenindeki kahveler, 1930'lu yıllarda devrin aydınlarının toplanma mekânlarıydı. Şehzadebaşı'ndaki Darüttalim de yazarın devam ettiği yerlerdendir. Devamsızlık yüzünden sınıfta kalan bu tıp talebesi, Tıp Talebe Yurdundan atılıp, birkaç ay kadar yersiz yurtsuz kaldıktan sonra Fatih Medresesine yerleşti. Bu yurttan kaldığı dönemde roman yazmak merakına düştü. İkinci yıl da sınıfta kaldığı Tıp Fakültesinden ayrıldı ve dört

yıl okuyup da bitiremediği Hukuk Fakültesine girdi. 1942'de askerlik yapmak üzere İskenderun'daki hazırlık kıt'asına giderken, Elazığ'da oturan baba ocağına uğradı ve "Arayan Bulur" adı radyofonik piyesi bir hafta içinde yazıp, Ankara Radyosuna gönderdi. Yazar, ilk telif ücretini bu oyundan kazandı. 1945'te terhis olan Buğra, İstanbul'a döndü ve yazarlık mesleğine dört elle sarıldı. Bir taraftan babasının bir dükkanında çalışırken, bir taraftan da kayıt yaptırdığı Edebiyat Fakültesine devam etti. Bu arada Şişli Terakki Lisesinde öğretmen yardımcılığına başladı. Edebiyat Fakültesi hocalarıyla öğrenciden çok, arkadaşlık ve dostluk ilişkisi içine girdi. Türkoloji Bölümü 1948'de Zeytin Dalı adında bir dergi çıkarmaktaydı. Dergiyi yöneten Prof. Mehmet Kaplan*'ın isteğiyle bu derginin ikinci sayısı için "Kekik Kokusu" adlı bir hikâye yazdı ise de, bu ilk hikâyesi, derginin yöneticisi tarafından beğenilmedi. İkinci hikâyesi olan "Oğlum"u Cumhuriyet gazetesinin açtığı Yunus Nadi Hikâye Yarışmasına gönderdi. Adı "Oğlumuz" olarak değişen, ikincilik kazanan bu hikâye, 18 Şubat 1948'de Cumhuriyet'te neşredildi. Yusuf Ziya Ortaç'ın çıkardığı Çınaraltı dergisine her hafta bir hikâye yazmaya başladı. 24 Eylül 1951'de Ali Naci Karacan'ın teşvikiyle Milliyet gazetesine haftada üç hikâye yazdı. Aynı gazetede "Sanat Hareketleri" adlı köşede denemeler, fıkralar ve tiyatro tenkitleri kaleme aldı. Bu tenkidlerinde, doğru bildiğini hiç çekinmeden dile getirdiğinden pek çok düşman kazandı. 30 Aralık 1952'ye kadar bu köşede yazıları çıktı. 26 Temmuz 1949'da Akşehir'de Nasreddin Hoca adlı bir gazete çıkardı. 23 Ağustos 1950'de hikâye yazarı Jale Baysal* ile evlendi. 1968'de ayrıldığı Jale Baysal, İÜ Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik kürsüsünde öğretim üyesi olarak çalıştı. Kızları Ayşe Buğra (Kavala) Boğaziçi Üniversitesinde öğretim görevlisi oldu. 1951'de üç ay kadar yayımlanan İstanbul Haftası ve Akın gazetelerinde de yazıları çıktı. Aynı yıl diploma almadan öğrencilikten ayrıldı. 1930'da Talat Tekin'le birlikte Zeytin dalı adıyla tek sayılık bir dergi çıkardı. 1951-1955 yılları arasında çıkan dergilerin çoğuna yazılar yazdı. Çınaraltı, Nokta, Yenilik, Yeditepe, Yücel, İstanbul, Küçük Dergi,

"OSMANCIK" - 1

Dr. Hüseyin Tuncer

Tarik BUĞRA'nın "Osmancık" romanı, ilk olarak 3 Mart -21 Haziran 1983 tarihleri arasında, "Tercüman" gazetesinde (1-11 sayı) tefrika edildi. Daha sonra, romanın ilk baskısı, 1983'te "Ötügen Neşriyat A.Ş." tarafından yapıldı (s.436). Bunu ikinci (İst., 1985, s.371) ve üçüncü (İst., 1987, s.371) baskılar izledi. Eser, 1983 Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın edebiyat dalındaki ödülüne layık görüldü. Şubat 1985'ten itibaren üç bölüm halinde, Devlet Tiyatroları arasında sahnelendi. Eseri, Dinçer SÜMER oyunlaştırdı, Semih SERGEN yönetti. Senaryosu Tarık BUĞRA tarafından hazırlanan "Osmancık" TV'de "KURULUŞ" adı altında, 10.1.1988-27.3.1988 tarihleri arasında 12 bölüm halinde gösterildi.

ROMANIN BÖLÜMLERİ:

Çalışmamızda ilk baskısını kullandığımız roman, altı ana bölümden oluşmaktadır. *Birinci bölüm:* dokuz alt başlık taşır: Gün doğmak için batar (S.5). İlkbahar Selleri (s.8). En önemli gerçek ve yaşanan tek gerçek geçen günlerdir. (s.31). "Ad neme gerek! Ad sana gerek" (s.36). Çatışmaların dışında bir adam (s.69); Yakın, ırak ne ki? (S.88). Vakti gelmeyince güller açar mı? (s.92). Rüyaları aydınlatan şey (s.105). Bir kuluçka meselesi (s.124). *-İkinci bölümde,* alt başlıklar yerine şu sözler yer alır: "Ey Osmancık; Tanrı yolunu ve gönlünü işlersin; gönlünün, kılıcının gücünü pekiştirmesin; haktan, adâletten, insaftan, azimden garib komasın." (s.137). "Beğ sen isen, buyur ki, uyalım. Yok,

a, beğ ben isem baba, oğlunun beğliğini bereleme." (s.159). "Ulu babam Ertuğrul beğ gazî'nin ulu yoldaşı Ak Temür, var tekfüre de ki..." (s.189). *Üçüncü bölümde;* Osman gazî (s.213), Nice badem ağacının biri (S.253), Aydos kalesi; Kader kalesi! (S.290) alt başlıkları vardır. Dördüncü bölümde; Kaf Dağları uzar gider. VE, her yolcusuna bir zümürdanka gerektir (s.334) alt başlıkları görülür. Beşinci bölümde; Osman Gazi Hân (s.380), O cuma (S.387)...Ve, bu arada aylar batıyor! (s.403) alt başlıkları yer alır. Altıncı bölüm ise, Dünya'da garib bir yolcu ol! (S.430), Osman Gazi Hân (s.435) alt başlıklarıyla tamamlanır.

Bu duruma göre: I. Bölüm 5-136, II. Bölüm 137-212, III. Bölüm 213-333, IV. Bölüm 334-379, V. Bölüm 380-429, VI. Bölüm 430-436 Sayfadan müteşekkildir.

ROMANIN KONUSU:

Konusunu, Osman Gazi'nin tarih sahnesindeki yerine ve devlet adamlığına tahsis eden bu tarihi romanda, Osmanlı Devleti'ne adını vermiş olan Osman Gazi'nin hayatı dile getirilir.

Yazar, romanın başlarında Osman'ın uçarı, başı boş yığıtlık devresine ağırlık verir. Romanın bu bölümlerinde Osman'ın "Osmancık" ve "Kara Osman" adıyla anıldığı devrelere ışık tutulur. daha sonra, romanın ilerleyen sayfalarında, Osmancıklın Şeyh Ede Balı'dan fikir ve devlet adamlığı sorumluluğunu taşıma şuurunu alış sergilenir. Kayı boyunun sorumluluğunu ve yönetimini üstlenen Osman

Bey, bir devletin kurucusu olarak, "Osman Gazi Hân" hüviyetiyle tarih sahnesine çıkar. "Osmancık" romanı, bu pektif içerisinde gelişen olayları hikâye eder.

Osmancık'ta Bölümlere Göre Olayların Gelişimi: Osmancık'ta olayların gelişimi şu sırayı takip eder:

I. Osman Gazi'nin gençlik çağı, deli akan çaylar gibidir. O, yiğitliğiyle destanlaşır. Onun Osmancık ve Kara Osman devresi, bu çağlara tekabül eder. Şeyh Ede Balı ile tanışması, onun kötülüklerden arınmasına, öfkesini, benliğini yenmesine, sabır ve sebat kazanmasına imkân verir. Osmancık, içinde bulunduğu hallerden kurtulmanın yollarını aramağa başlar.

Osmancık, avdan dönüşünde, bir kavgaya şahit olur; Mihail Kosses ile Kalanoz'u, Aya Nikola'nın haydutlarından korur. Harmankaya'da oturan Mihail, minnet ve şükran borcu olarak, Osmancık'ı evine davet eder. Mihail'in kız kardeşi Zoe, güzeldir; fakat Kalanoz ile nişanlıdır. Buna rağmen, Osmancık, Zoe'ya ilgi duyar, sık sık gidip gelmeye başlar. Mihail'in dostça uyarısı üzerine, bu ilişki kesilmeye yüz tutar.

Ertuğrul Gazi, beylik kılıcını, Gündüz Alp'a vermek ister, Osmancık buna memnun olur. Meseleye Ede Balı karışınca, Osmancık öfkelenir. Oğuz'un bac vermesi, Osmancık'ı kaygılandırır. Osmancık Ede Balı ile görüşmeye giderken, onun kızı Malhun Hatun'u görür ve ona gönül verir. Malhun'u Şeyh Ede Balı'dan ister. Osmancık kötü huylu ve öfkeli olduğu için, Şeyh kızını ver-

mek istemez. Osmancık'ın arınması ve olgunlaşması gerektiğini ve bu yüzden de beklemesini tavsiye eder Malhun Hatun'u isteyenler olur, ancak verilmmez. Osmancık uzun bir bekleyiş ve arınış ve benliğini yeniş devresi geçirir. Nihayet uzun bir aradan sonra, Ede Balı kızı Malhun Hatun'u Osmancık'a vermeğe razı olur. Bu arada Kalanoz, Kara Osaman (Osmancık) öldürtmek ister. Nikef11oros, bunun gelecek için iyi olmaayacağını, Türklerle aralarının açılacağını düşünerek, bu fikre katılmaz. Osmancık'la Malhun Hatun'un düğünleri yapılır. Beylik konusu gündeme gelir. Osmancık, ağası Gündüz Tekin varken, çekinir, istemez.

II. Şeyh Ede Balı, beyligin Ertuğrul Gazi'nin yanında töre gereği verileceğini söyler. Servişler, abdallar toplanır, beyliği Osmancık'a verirler. Zamanla Osmancık sevilen, sayılan bir beğ olur. Anası Cankız hastalanır ve sonra iyileşir. Yoldaşlarından Gazi Rahman, Kutlu Melek'le gönül verir. Dodurga'nın Kayı'ya kız vermek istemeyişi, bu sevgiye engel olur. Osman beğ'in yeğeni Bay Koca, amcasının istediği ölçülerde yetişir. Osman beğ, Bay Koca'yı çok sever ve onunla yakından ilgilenir. Bir gün Aratun, Osman beğ'e Aya Nikola'nın adamlarının Harmankaya'yı basacakları ve Mihail Kosses'i öldürecekleri haberini getirir. Samsa Çavuş, rumlar arasındaki çatışmalara karışmanın doğru olmayacağı düşüncesindedir. Ertuğrul Gazi de aynı kanattedir. Buna rağmen Osman beğ, Konur Alp'ı baskını bozmakla görevlendirir. Aya Nikola'ya yapılan baskın kırılır, Mihail'in canı ve malı ikinci defa kurtarılır. Aya Nikola İnegöl'de oturmaktadır; fakat Kulacahisar ve Söğüt'de zülümler yapmaktadır. Derviş Uruz, bu duruma son vermek

için, Kulacahisar'ı basarak öc almak gerektiğini savunur. Osman Beğ, oba ve oymak beylerini toplar, görüşür, fikir ve izin alır; Söğüt'de yürür. Baba verilmmez. Osmancık uzun bir bekleyiş ve arınış ve benliğini yeniş devresi geçirir. Nihayet uzun bir aradan sonra, Ede Balı kızı Malhun Hatun'u Osmancık'a vermeğe razı olur. Bu arada Kalanoz, Kara Osaman (Osmancık) öldürtmek ister. Nikef11oros, bunun gelecek için iyi olmaayacağını, Türklerle aralarının açılacağını düşünerek, bu fikre katılmaz. Osmancık'la Malhun Hatun'un düğünleri yapılır. Beylik konusu gündeme gelir. Osmancık, ağası Gündüz Tekin varken, çekinir, istemez.

Osmancık uzun bir bekleyiş ve arınış ve benliğini yeniş devresi geçirir. Nihayet uzun bir aradan sonra, Ede Balı kızı Malhun Hatun'u Osmancık'a vermeğe razı olur.

III. Aratun, Osman beğ'e, Aya Nikola'nın Kulacahisar'a saldırmak isteği haberini getirir. Buna rağmen Osman beğ, durumu değerlendirdikten sonra, Konur Alp'ı Kulacahisar üzerine yürütür. Konur Alp kaleyi ele geçirir, Osman Beğ'in buyruğu gereği, kimsenin kılına ve malına dokunmaz. Osman beğ geldiğinde halka zarar verilmeyeceğini söyler. Uruz Derviş gelinceye kadar, Kulacahisar'ı Sungur'a emanet eden ve Söğüt'de döner. Anası Cankız ağır hastadır. Osman beğ anasının yanına Kulacahisar'ın İslâm'ın olduğu müddesiyle gelmiştir. Anasını görür, ancak az sonra anası ölür. Daha sonra Şubata doğru da Ertuğrul beğ gazî, Hakk'ın rahmetine kavuşur. Ertesi gün Malhun Hatun bir oğlan ço-

cuğu doğurur. Ertuğrul beğ gazî'nin ölümü üzerine, İnegöl tekfürüne baharla birlikte saldırıya hazırlanır. Mihail bütün haberleri Söğüt'de oturan Osman beğ'e ulaştırır. Bu sırada Osman beğ, oğlunun adını ORHAN kayar. Osman beğ, boy beylerinden Ertuğrul, Kara Güne ve Çoban'a İnegöl, Yarhisar, Karacahisar, Adranos tekfürlerinin şehirlere ve pazar yerlerine baskın yapacakları haberini verir. Tekfürer, Çavdarlıları kullanma kararındadır. Bu yüz-den Osman beğ, Çavdaroğlu, savaşmamak üzere söz vermiş, fakat sözünde durmamıştır. Yeğli civarına atlılar göndermiştir. Osman beğ, bunları yenilgiye uğratmış, Çavdaroğlu'na öfkesini haber salmıştır.

Bânu Çiçek, Bay Koca'ya Emine'yi ayarlar ve evlenirler. Mihail Kosses, bir adamıyla Osman beğ'e İnegöl'ü basmağa gidecekleri haberinin alındığını ve Aya Nikola kuvvetlerinin Ermeni Bel'i'nde pusuya hazırlandıklarını bildirir. Bunu üzerine, Osman beğ, kuvvetleriyle Ermeni Bel'i (İnegöl) ne yürür. Kalanoz'la karşılaşır. Bu çarpışmada Abdullah ve Bay Koca şehit olurlar. Osman beğ, üzgün bir şekilde Söğüt'de döner. Aya Nikola, Adranos, Bidnos, Karacahisar, Aleksius, Yarhisar, Dukas, Köprühisar tekfürlerini İnegöl'e davet eder; Osman Beğ'e karşı ortak hareket etmelerini sağlar. Osman beğ de Dodurga, Alka Evli, Bayat, Yazır beğlerini Söğüt'de ağırta. Aya Nikola ve Kalanoz'un Söğüt'de girişlerine engel olmak ve Domanic'e varmak kararını alır. Domanic Bel'i'ni ayarlar ve Bizanslılarla karşılaşır. Çarpışmada Kalanoz, Savcı'yoğlu Bay Koca gibi şehit eder. Osman beğ, Kalanoz'u ele geçirir, onunla hesaplaşır, Bizanslıları perişan eder, gali-

28 Aralık 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

020632 BUĞRA, Tarık
JALE ÖZTÜRK, *Tarık Buğra'nın matbu
romanları üzerine bir inceleme*, Kırıkkale
Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

27 Nisan 2014

2849
Bugra Tarık
020632

GAY, Valérie. La fondation de l'Empire ottoman chez Kemal Tahir et Tarık Bugra entre mythe et réalité historique. *Cahiers Balkaniques*, 36-37 (2008) pp.369-398. [Turkish literature. With abstracts in French & English.]

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

22 Haziran 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

42692

Tarik Buğra'nın romanlarında sözdizimi/Syntactic structures of Tarik Buğra's novels. DAŞDEMİR, Muharrem. Yüksek Lisans.
Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995. 458 s., 65 ref.
Danışman: Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz. Dil: Tr.

Buğra Tarık - 020632

22 Haziran 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

42692

Tarik Buğra'nın romanlarında sözdizimi/Syntactic structures of Tarik Buğra's novels. DAŞDEMİR, Muharrem. Yüksek Lisans.
Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1995. 458 s., 65 ref.
Danışman: Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz. Dil: Tr.

Buğra Tarık 020632

-
- 1 AYŞE GENCER İPLİKÇİ, Tarık Buğra'nın öykülerindeki nitelme sıfatları, Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
-
- 2 BURAK TELLİ, Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanındaki ki'li, şartlı ve iç içe birleşik cümleler, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
-
- 3 DAVUT EKŞİ, Cumhuriyet dönemi siyasi kültüründe üç çizgi üç yazar (Y.Kadri Karaosmanoğlu, Kemal Tahir, Tarık Buğra), Marmara Üniversitesi, Doktora, 2006
-
- 4 MACİDE BAŞLAMİŞLİ, Tarık Buğra'nın ' Küçük Ağa' isimli romanındaki kelime gruplarının incelenmesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010
-
- 5 MEHMET AKİF KAYA, Tarık Buğra'nın 'Küçük Ağa' adlı romanındaki isim cümleleri ve bu cümlelerin Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesi, Niğde Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010
-
- 6 MERYEM KUŞAK, Tarık Buğra'nın tiyatroları, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012
-
- 7 NURAN ÖZLÜK, Tarık Buğra'nın roman ve hikâyelerinde XX. yüzyılda Anadolu'da sosyal hayat, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004
-
- 8 ONUR ELİBOL, Tarık Buğra'nın 'Küçük Ağa' romanında geçen deyimlerin yapı ve anlam bakımından incelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
-
- 9 ŞEREFNUR ATİK, Tarık Buğra'nın yayınlanmış romanlarındaki kadın kahramanlar, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

de, Pozantı'daki teşkilat çalışmalarına moral ve hız vermek amacıyla Mustafa Kemal Paşa maiyetiyle beraber buraya gelerek bir kongre toplamıştır (5 Ağustos 1920). Bu kongre'de alınan kararlarla Pozantı, işgal altında bulunan Çukurova'nın il merkezi olmuş ve burada Adana vilâyetinin il teşkilatı kurularak mücadelelerin merkezi durumuna getirilmiştir²⁰.

Böylece Mustafa Kemal Paşa, bu yörenin millî kurtuluş hareketlerini Pozantı yoluyla Ankara'ya bağlayarak, Çukurova yöresindeki millî mücadeleye yeni bir boyut kazandırmıştır.

Kaynaklar:

1. Doc. Dr. Hikmet Umunc, Batılılar Gözüyle Türkler ve Türkiye, Türk Dili, Haziran 1986, s. 423.
2. a.g.e. S. 420
3. Prof. Dr. Ahmet Uğur, Uluslararası Terörizm ve Gençlik, Tarih Kültürünün Terörizmi Ölnelemedeki Rolü, s. 116 M.E.G.S.B. Ank.1987
4. Mehmet Arif Bey, Basımıza Gelenler, S.9 İrfan Yayınevi, İst. 1973
5. Doc. Dr. Hikmet Umunc, Batılıların Gözüyle Türkler ve Türkiye, Türk Dili, Haziran 1986
6. Dr. Süleyman Oğuz, Osmanlı Vilâyet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilâyeti, S.1. Ank. 1986
7. Sâmîha Ayverdi, Bağ Bozumu, Mara Sultani S. 180 İst. 1987
8. a.g.e.S.
9. Mehmet Arif Bey, Basımıza Gelenler, S. 11, İrfan Yayınevi, İst. 1973
10. Sâmîha Ayverdi, Bağ Bozumu, Bu Nasil Kral, S. 210. İst. 1987
11. Pierre Loti, Bulgar Mezalimi, Hayat Tanh Mecmuası, Sayı 2, Mart 1965
12. Prof. Dr. Muhtarrem Ergin, Orhun Âbideleri, 1000 Temel Eser, İst. 1970. S. 2.
13. a.g.e. S.5
14. Yahya Kemal, Eğil Dağlar, Bir Fikrin Zevki, Millî Eğitim Basımevi, İst. 1970
15. Alâaddin Korkmaz, Eğitim-Mefkûreçilik ve Türk Ocaqları, Türk Yurdu Nisan 1987
16. Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Çağlayanlar, Türkeli Zeybeklerine 1000 Temel Eser, S. 4, İst. 1971
17. Süleyman Nazif, Batarya ile Ates, s. 88, İst. 1978
18. a.g.e. Rus Kimdir, Moskof Nedir? S. 15
19. Sâmîha Ayverdi, Türk-Rus Münâsebetleri ve Muharebeleri, s. 4. İst. 1970
20. Süleyman Nazif, Batarya ile Ates, Girit, s.65, İst. 1978

EY TÜRK!

Mustafa Nuri BAYHAN

Kudreti gizli bir deryadan kaynayan engin bir pınar gibiydin. Aktın, aktın. akutkça gürleştin, dağlıkdıkça çoğaldın. Pınar iken çay, çay iken ırmağ oldun. Yine durmadın, taşın; taşıkça da büyüdün ummanlaştın. Umman taşın, beş kat'aya yayıldı. Demirden dağlar delâin, kaleler, setler astın. Koca Asya'yı bir anda dolaştın. Düşman karşısında gök oldun gürledin, şimşek oldun, yıldırımlar yağdırdın. Hakanlar yendin, tahtlar yıktın. Koca koca imparatorluklara son verdin. Orta Asya'da atna atladın, Tanrı Dağları'nda çektiğin kılıcının önünde duran olmadı. Yağız atının nal sesleri, yahn kibcının şimşek çaktıran sakurtları Tiyanşan ve Altay'larda yankı yaptı. Tâ göçebelğin ve bozkırlarda at oynatışın bir zevk, bir heybet ve çetin mücadele olduğu kadar, üç kat'aya yayılıp her birinde ayrı ayrı imparatorluklar kuruşun ayrı bir hasletin, hattâ bu senin, esas büyük asaletin.

Durmadan döğüştü, yendin, yendin fakat, yine cenge doymadın. Her varlığın yerde yeni bir devlet ve medeniyet kurdun. Daima büyük ve iyi iş ve mes'eleler peşinde oldun, hiç küçük mes'elen olmadı. Her gittiğin yere medeniyet, her vardığın memlekete hak ve adalet götürdün ve öğretmeye çalıştın. Her zaman ve her yerde dostuna mert, düşmanına dert oldun.

Oğuz oldun, hükmettin dağa, taşta, destanların yazıldı. Kür-Şad oldun, kırk yiğitle koca Çin'e saldırdın, arza namun yayıldı. Malazgirt'te Alp oldun yetmedi. Kocova'de Yıldırım keşildin.

Fatih oldun, devir yıktın, çağ kurdun, Yavuz oldun koca arzı bir hakana az gördün. Sultan Süleyman ol-

dun tekrar Avrupa'nın ortasına dayandın, tir tir titrettiğin Avrupayı 500 yıldır hâlâ korkunu atamadı.

Sinan oldun, göğü deldi camiler, âlim oldun, yetişti Farabiler. Kemal oldun, zulme karşı şahlandın, gönüllere hürriyet ve vatan aşkı yağdırdın. Gökâlp oldun, ilim ışığı saçtın, Türk'ün yolu Türkcülüğü sen açtın. Mehmet oldun Çanakkale harbinde, üstüne ölme yağdırana karşı şahlandıkça şahlandın, kükredikçe kükredin, şehidler seddi yaptın, dünya geldi bu seddi aşamadı. Şehit oldun, ruhun arşa yükseldi, gazi oldun sanın dünyayı tuttu.

Sakarya'da, Afyon'da, Dumlupınar'da Kemalleştin, yine yeter görmedin. Kore'de yeni bir seifer tecrübesi yaptın. Orada da Nato'yu tek başına kurtardın. Bir küçük ibret dersi de Kıbrıs'ta verdin, seni unutmazsınlar diye... Unutamazlar, çükü bin yıldır en yüce din İslâm'ın Bayraktarısın.

Sen ki Türk'sün, vuruşur vuruşur duymaz, döğüşür döğüşür doymazsın. Bir kişi kalsan yine bir devsin, yine bu bir kişiden bir devlet olursun. Çünkü devlet kurmak senin işin, bu sahada dünyada yok başka emsal veya eşin. Senden koparılan her parça yine koparanı parçalar. Fakat bilmelisin ki, bileğün ve yüreğün kadar aklın, zikrin kadar fikrin de asrın ilerisini göreceğ ve uyacak dercede kuvvetlendirip kullanmak durum ve zorundasın. Ayrıca, kuvvet ve kudretin birlik ve beraberlikte olduğunu bilmeli ve yüce Kızılma hedefini unutmamalısın.

Böyle parça parça iken dahi sana karşı duran olmazken, birleşip çalışsan ne olmazken ki!...

ÇÜNKÜ BÜYÜKSÜN EY TÜRK!...

Türk Yurdu 358

“Kuruluş”un Romanı “Osmancık” Üzerine

Arş.Gör.İsmail ÇETİŞLİ

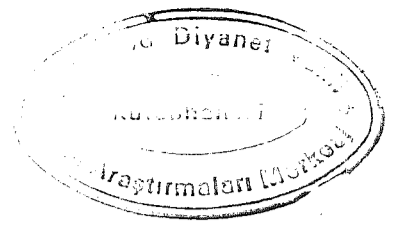

“Türk milletlerin hâfızasıdır.” sözü, şüphesiz büyük bir gerçeği ifade etmektedir. “Tarih şuuru”nun millet hayatındaki kesin lüzümü ve bundan mahrum olmanın sebep olacağı şuuruzluk. Çünkü hâli anlamak, istikbâle sağlam adımlarla yönelebilmek; dünü unutmamak, çok iyi bilmek ve şuuruna ermekle mümkün olabilecektir. Hele bu mâzi asırların derinliklerinden süzülüp gelmiş, billûrlaşmış nice tecrübeler, âdetler, gelenekler, idealler, âbide şahsiyetler, zaferler, kahramanlıklar, şâbeserlerle dopdoluyse. O halde milletler mücadelesinde ayakta kalabilmek, ancak ve ancak “kökü mâzide olan âf” şuuruna sahip milletlerin nasibi olacaktır.

Bu hakikate vâkıf milletlerin, tarihlerini yeni nesille-

re nasıl ısrarla anlatabilme, tarih şuuruna sahip kılabilme gayreti içinde oldukları bilinmeyen bir sır değildir. Şüphesiz bunun yolları, metodları günümüz şartlarında pek çoktur. Hergün baş döndürücü bir hızla ilerleyen teknik ve teknoloji, iletişim ve yayın vasıtalarına ya bir yenisini eklemekte ya da sahasını genişletmektedir. Bunun içindir ki, güçlü milletlerin “kültür emperyalizmi” saldırılarına karşı koymak biraz daha zorlaşmaktadır.

“Millî tarih şuuru”nun nesillere anlatılması ve benimsetilmesinin en güzel, en etkili yollarının başında şüphesiz güzel sanatlar gelir. Çünkü sanatkar, tarihin bütününü, toplumu ve onun değerler manzûmesini anla-

ALPAY KABACALI

Kültürümüzden İnsan Adaları

RÖPORTAJ

İSTANBUL-1995

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi İstanbul	
Kitap No	31327
Yıl No	920.996
	KÜL.İ

nekler veriyor) Bugün kim anlar da kim güler? Musahipzade bu demektir.

Senaryolar, Takma Adlar, Masonluk

— *Senaryo çalışmalarınız da var. Sözelimi "Kelebekler Çift Uçar"...*

— Onlar para kazanmak için yaptığım şeyler. Aslında bana bir sürü senaryo yazdırdılar, kendi adlarını kullandılar. Öyle patronlar vardı ki bir zaman, kendini senarist olarak kabul ettirmek isteyen... Bunların içinde ünlü senaryolar da vardır. *Öldüren Şehir* gibi...

— *Elliye yakın takma ad kullandınız...*

— Evet. *Beş Sanat* diye bir dergi çıkardım. Finanse eden, Eminönü Halkevi'ydi. Başkanı Kemal Çilingiroğlu arkadaşım, bana rica etti. Ben de etrafıma arkadaşlarımı topladım. Sabahattin Kudret Aksal, Necip Alsan, Baha Çalt'lar filan... Orhan Veli de arasına bize şiir verirdi. İki yıl bir sürü takma ad kullandım orada. Sonra kimi gazetelerde günlük fıkralar yazdım, takma adlarla. Aslında sevmediğim işlerdi onlar.

Konuşmamızın sonunda, sorularım üzerine, masonlukla ilgili kimi bilgiler de verdi Hançerlioğlu.

— *Masonluk bilindiği gibi bir şey değil, diye başladı. Hep yanlış anlaşılıştı, gizli kapaklı bir dernek sayılıştı. Aslında güzel bir dernektir. Beni çok gençken aldılar. O zaman bir merakla girdim. Girince tutuluyorsunuz... Bugün başkanlıyım.*

Hançerlioğlu'nun bu konudaki açıklamalarını, 1964'te masonların ikiye ayrılmaları olayı üzerine anlattıklarını Cumhuriyet'te 2 Ocak 1989 günü yayımlanan yazıma aktardım.

TARIK BUĞRA • 1918'de Akşehir'de doğdu. Konya Lisesi'ni bitirdi (1936). Bir süre Tıp Fakültesi'nde, bir süre de İÜ Hukuk Fakültesi'nde okuduktan sonra öğrenimini yarıda bırakıp askere gitti. Dönüşünde birkaç yıl da İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenim gördü. İstanbul'da çeşitli gazetelerde sekreter, yayın müdürü, köşe yazarı olarak çalıştı (1951-77). *Cumhuriyet*'in "Yunus Nadi Mükafatı" yarışmasında "Oğlumuz" başlıklı öyküsüyle ikincilik aldıktan (1948) sonra bu dalda ürünler verdi, daha sonra romana geçti. *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uykü Arasında* adlarını taşıyan kitaplarında yer alan öykülerini, daha sonra yenilerini de ekleyerek *Hikâyeler* başlığını taşıyan iki ciltte topladı. İki 1955'te, sonuncusu 1989'da yayımlanan on bir romanı var: *Siyah Kehribar, Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da, İbiş'in Rüyası* (TRT Başarı Ödülü, 1971) *Dönemeçte, Gençliğim Eyvah, Firavun İmanı, Yalnızlar, Yağmur Beklerken, Osmançık, Dünyanın En Pis Sokağı*. Sahneye konulan beş oyunu, *Oyunlar* başlığını taşıyan iki ciltte biraraya getirildi. Tarık Buğra'yı 26 Şubat 1994'te yitirdik.

"sanat sanat içindir"

1970'lerin ikinci yarısında, beş yıl boyunca *Cumhuriyet*'e "Sağcı Basın Ne Diyor?" başlıklı köşeyi hazırladım. Tarık Buğra, *Tercüman* gazetesindeki yazılarıyla, 1976-77'de o köşenin konuştu olurdu arasıra. Şimdi ben Tarık Buğra'nın konuşuyum. Hangi "kampı" (bu, onun kullandığı sözcük) seçmiş olursa olsun, roman ve öykümüzde yeri olan bir sanatçı o. Tartışmaya değil, yaşamından önemli di-
limleri ve çeşitli konular üzerine görüşlerini öğrenmeye geldim.

Nitekim, söz gelip buraya dayanınca, "Bunun acısını çok çektim," diyerek açıklamalara girişiyor, örnekler veriyor: "Bir *Küçük Ağa*'yı yazmışım, Sayın Ecevit'in, yani sosyal demokrat kesimin

KURTULUŞ SAVAŞI'NI YAPAN İKİ İNSAN

TİPİNİN HİKÂYESİ : KÜÇÜK AĞA

Doç. Dr. Şerif AKTAS

Millîlerin hayatındaki ehemmiyetli hadiseler, çeşitli vasıtalarla olduğu gibi, sanat eserleriyle de değişik noktalardan yorumlanarak yaşatılır. Yorumlar, çok defa, konu aldıkları hadisenin varlık sebebi durumundaki düşünce tarzını, bilgi birikimini ve duyguyu yoğunluğunu ortaya kor. Roman ve hikâyelerde, her ne kadar tarihi gerçeğin aktarıldığı iddia edilirse de; bu eserler, mahiyet itibarıyla tarihi zamanda yapılan bir bozulmanın mekân ve şahıs kadrosunda gerçekleştirilen bir seçimin mahsulü olduklarından, yaşanmış hadiselerin belirli bir mizaç ve düşünce aracılığıyla yorumundan ibarettir. Yani, belli bir bakış açısından, konu aldıkları hadiseye vücut veren düşünce tarzını, bilgi ve tecrübe birikimini duyguyu yoğunluğuyla birlikte gözler önüne sererler.

Tarık Buğra'nın «Küçük Ağa» adlı romanında, Kurtuluş Savaşı konu alınmıştır. Böylesine çok yönlü bir hadisenin bir kısmı veya tamamı farklı eserlerde işlenebilir. Bunların yaşanmış hadiselerle uyup uymadığı, onlardan bazı noktalarda ayrılıp ayrılmadığı problemleri, edebî eseri tarihi malzeme olarak değerlendirmeyi amaç edenlerin uğraşacağı iştir. Eserde sözü edilen insan grupları arasındaki münasebetlerin sosyal yapıya ve tarihi hakikatlere uyup uymadığı, onlarda görülen sosyal değişmelerin gerçeği ne derecede aksettirip ettirmedığı meselesi de, sosyolojinin inceleme konusu olabilir. «Küçük Ağa» adlı roman, bu ilim şubelerine ait bakış tarzı ve metodlardan hareketle incelendiğinde, araştırmacıların bazı kanaatlerini doğrulayacak neticeler verebilir.

Ama roman olarak «Küçük Ağa»yı değerli kılan husus, sanata has gerçeklik duygusuna bağlı kalınarak, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Devleti'ne geçişte çekilen doğum sancılarının mahiyetini sezdirmede ve en yüksek ifadesini Mustafa Kemal'in şahsında bulan millî mücadele ruhunu meydana getiren iki ayrı unsurun yorumunda aranmalıdır.

Bunlardan birincisini tespit etmek için romana «a merkezî mekân olan Akşehir'in eser boyunca nasıl tanımlandığını dikkate almak yeter.

Roman, Birinci Dünya Harbi sonunda Akşehir'in tabii manzarasını, beşeri durumunu ve insan serve-

tini ifade eden satırlarla başlar. Bu kasaba, bütün hususiyetleriyle son saatlerini yaşayan büyük İmparatorluğumuzun minyatürü durumundadır. Denliktir ki, parçaya ait vasıflar söylenerek bütünüdür anlatılmıştır. Okuyucu, sınırları çok genişletilmiş bir mürsel mecazla karşı karşıyadır.

Akşehir'in Türk ahalisi, yaşlılar, kadınlar ve çocuklardan ibarettir. «aylardan beri her ev kocaman bir göz olmuş yollara dikilmiştir». Müslüman mahallelerindeki ümitsiz bekleme ve korkutucu suskunluk, «gâvur mahallesinde yerini perde aralarından sızan turuncu ışıkların, meyhanelerden sokağa taşan kahkahaların, şarkı seslerinin tercümanı olduğu refah dolu bir yaşayış tarzına bırakmıştır. Kasabada ardarda görülen İngiliz ve İtalyan birlikleri, memleketi baştan başa işgal etmek niyetinde olan yabancı askerlerin Akşehir'deki temsilileridir.

Bu dış görünüşü, bir bakıma insansız kalmış ve tam bir yokluk içinde varlığını sürdürmeye gayret eden evler tamamlamaktadır. Onlar, geçmişteki mutlu günlerin hatıralarını dahi güç bela muhafaza etmekte, geleceği düşünecek zihni melekelerini kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Kaybettiklerinin verdiği kederler, beklediklerinin getirdiği hiçbir ümit vadetmeyen acılarla birleşince düşünce ve hissetme kabiliyetlerini kaybetmekte, yalnızca biyolojik bir hayat sürdürebilmektedir. İşte bir büyük imparatorluğun sonu ve onun minyatürü durumundaki bir kasabanın durumu... Romanda Akşehir'in, özellikle Salih'in anesinin hali anlatılarak imparatorluğun yaşama gücünün bitme noktasına geldiği belirtilmektedir. Bu kadın tek başına bütün vatani, son günlerini yaşayan imparatorluğun asıl unsurunu temsil etmektedir. Onun oğlu Salih'in Birinci Dünya Harbi'ni takip eden aylardaki şaşkınlığı, millî mücadele ruhuyla güçlenmemiş, ve henüz zindelik kazanmamış imparatorluk bakiyesidir. Kurtuluşu başka milletlere yaranmakta ve yaklaşmakta arayan bir anlayış içerisinde. Şartlar, Salih'i ve onun temsil ettiği Osmanlı'yı dış güçlere teslim olmaya zorlamaktadır. Çünkü her ikisi de harpte mağlup olmuş, maddî gücünü yitirmiş ve sakatlanmıştır.

Görülüyor ki, «Küçük Ağa» da ev ve kasaba İmparatorluğun durumunu dikkatlere sunacak şekilde anlatılmaktadır. Salih, bu delikanlıın annesi, Akşehir ve İmparatorluk arasında bir benzerlik söz konusudur.

İmparatorluk tecrübesinin kasabadaki temsilcisi ise, Ali Emmi'dir. O, Arabistan çöllerinde kolumu kaybeden, yüzü acayip bir yara halini alan Salih'e, «Koca Memâlik-i Osmaniye senden beter oldu» diyerek yukarıdaki tespitimizi dile getirir.

Kasabanın, dolayısıyla İmparatorluğun insan manzarasını tamamlamak için, Salih'le birlikte Ali Emmi'den, İstanbullu Hoca'dan ve Doktor Haydar Bey'den söz etmek gerekir. Çünkü bunlar, İmparatorluktan Türkiye Devleti'ne geçişte, ayrı ayrı zihniyetlerin temsilcileri durumundadır.

Ümitsiz bekleme, korkutucu suskunluğun ve mutlak çözülmüş ortamında Ali Emmi, bağlandığı değerler sistemiyle bir hayat tecrübesini ifade eder ve iki devri birbirine bağlar. O bizim değişmez bir tarafımızın temsilcisidir: En kötü şartlar altında bile devletin ebed-müddet olduğuna iman eden ve devleti mukaddes sayan ruhun temsilcisidir; devletin birinin ömrü son bulurken, diğerini kurmak üzere faaliyet gösterenlerin ayaklarını bastığı sağlam zemindir. Türk halkının cisimleşmiş millî gururudur. Bilgisiyle değil tecrübesi, gönlü ve hissiyle doğru olanı sezmektedir. Müsait şartlarda yeni devlet çınarı onun bağrından yükselecektir. Kısacası o, insan ömrüyle sınırlanmayan, nesilden nesile devam eden yaşama iradesidir. Vücudu mücadele hareketinin neticesini göremeyecektir. Ama ruhu, Yeni Türkiye Devleti'nde Doktor Haydar Bey'le birlikte yaşayacaktır. Bu tipte Tarık Buğra halktaki ölümsüz yanı tespit etmiş ve işlemiştir.

Doktor Haydar Bey, her şeyden önce, müsbet ilim tahsil etmiş ve cepheye tecrübe kazanmış şuurlu bir vatansverdir. Ali Emmi, halk içinde ne ise, Haydar Bey de münevverler arasında odur. Devletin varlığını adalet ve kuvvet fikirleri çevresinde düşünmektedir. Harp tecrübesi geçirmiş, samimi ve milliyetperver münevver zümreyi temsil etmektedir.

İşte Akşehir'de, daha önce sözünü ettiğimiz karanlık tablo içerisinde, yanyana ve karşı karşıya bulunan bu güçlerin mücadelesi neticesi millî mücadele sonrası Anadolu kasabası vücut bulacaktır. Akşehir, eser boyunca bu mücadelenin sahnesi durumundadır. Türkiye'de, aynı mücadelenin sebep olduğu sancılarla vücut bulan bir devlettir. Ali Emmi'deki değer hükümleri, taşıl ve terbiye ile zenginleşmiş, şuur haline gelmiş şekliyle Doktor Haydar Bey'de de mevcuttur. Bu ikilî halk münevver kaynaşmasının güzel bir örneğini vermektedir. Millî mücadelenin gerçekleşmesinde bu birleşmenin rolü inkâr edilemez.

Görülüyor ki, Tarık Buğra, bir kasaba çevresinde millî mücadele hareketine hangi şartlar altında, nasıl ve kimler tarafından başlandığını; hareketin gerçekleşmesi için neler yapıldığını romana has bir dün-

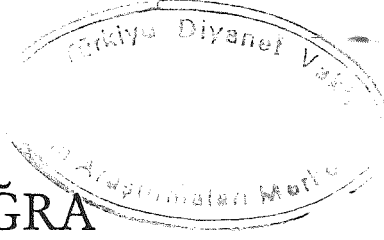
ya içinde dikkatlere sunuyor. O devirdeki Türkiye'nin halini, aynı gerçeğe dahilinde hissettiriyor. Bütün bunları, ayrı ayrı hadiseleri yönlendiren tek bir ruh ve şuru esas olarak gerçekleştiriyor.

Modern devlet fikrine bağlı milliyetperver münevverlerin başarıya ulaşmalarında Ali Emmi ile temsil edilen halkın sağduyusu yanında, asıl üzerinde durulacak husus, biraz sonra sözünü edeceğimiz iki insan tipinin işbirliğidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunu da, bu iki tipin ortak faaliyeti gerçekleştirmiştir: Gazi ve derviş tipleri. Bunlar arasında diyalogu kurabilen idareciler başarıya ulaşmışlar ve devlet kurmuşlardır. Bunlardan biri bilektir, diğeri beyin; biri kılıçtır, diğeri kalem. İdareciye düşen iş, bu iki güç arasında birliği sağlamaktır. Bu vazifeyi Akşehir'de Doktor Haydar Bey, Türkiye'de Mustafa Kemal yüklenmiştir. İşte bu vazife şuru romanda Kuvva-yı Milliye'nin esasını teşkil etmektedir.

Tarık Buğra'nın romanının sevilmesinin sebeplerinden biri, yazarın bize has bu iki tipe ait hususiyetleri iyi tesbit etmesinde ve işlemesinde aranmalıdır. Bu yukarıda sözünü ettiğimiz millî mücadele ruhunun bize has bir hususiyet üzerine oturduğunu da ifade eder.

Gazi tipinin temsilcisi Çolak Salih, Birinci Dünya Harbi sonunda dejenere olmanın, eşkiya olmanın ve yok olmanın yol kavşağındadır. Çünkü o, kendisine söylenileni yapacaktır, idare edilecek ve yönlendirilecektir. Bu bakımdan devlete, üstün bir iradeye muhtaçtır. Çünkü o halktır. Çünkü o, işlenmemiş bir güttür. Ali Emmi'nin hakareti, Niko'nun ihaneti, ona kendi varlık sebebinin iradettir, arayış içinde bulunduğu bir devrede devlet otoritesini temsil kabiliyetli Doktor Haydar Bey'le karşılaşması ise, ayrı bir istikamete yönelmesine zemin hazırlar. Artık Salih teslim olacak gücü bulmuştur. O yıllarda Anadolu'da aynı arayışı, aynı ruh halini yaşayan sayısız insan bulunduğu romanın çete mensuplarıyla ilgili bölümlerinde sezdirilmektedir. Ancak Salih'in şahsiyetini bulması, benliğindeki büyük bir boşluğu doldurması, kısaca kendisini tamamlaması için, İstanbullu Hoca ile, daha yerinde bir söyleyişle Küçük Ağa ile karşılaşması gerekmektedir.

Salih harp adamıdır, dövüşmesini bilir; harp meydanında kahraman, kasabada ise Çolak Salih'tir, pis Salih'tir. Çünkü istikamet veren insandan mahrumdur. Çünkü yıkılışın sebep olduğu karanlık, ümitsiz günlerde ilgi görmemiştir. Çünkü, «Koca Memâlik-i Osmaniye» bir Çolak Salih olmuştur. Oyleyse Salih'in, Salih Çavuş olması için yeni bir iradeye, insanın içini dolduran ayrı bir güce ihtiyacı vardır. Salih, yani gazi tipine mensup fert, yalnız kaldığı müddetçe millî mücadeleyi gerçekleştiren ruhun tam manasıyla tezahürü beklenemez. Ali Emmi'nin temsil ettiği halk tecrübesi, Doktor Haydar Bey'le arkadaşlarının temsil ettikleri resmi otorite, onu bir noktaya kadar sınırlar veya geliştirebilir. Harp adamı olarak yaratılmış gazi tipi ilimle bilgilyi nefsinde birleştiren ayrı bir insana, ayrı bir tipe ihtiyaç duymaktadır. Salih, Küçük Ağa ile birleşinceye kadar bu arayış içindedir.

TARIK BUĞRA

Güneş Rengi Bir Yiğın Yaprak

Beşir Ayyazoğlu

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi kütüphanesi	
Demirbaş No:	39058
Yıl NO	928
	BUĞ

ÖTÜKEN

İstanbul - 1995

"Küçük Ağa"nın Hatırlattıkları

**AHMET
GÜNER**

(soldan sağa) Küçük Ağa'nın yazarı Tarık Buğra, oyuncu A ydan Şener (Emine) ve Yönetmen Yücel Çakmaklı

Türk Edebiyatı Dergisi'nin Mayıs sayısı okuyucularına sunulduğu günlerde TV'deki Küçük Ağa dizisinin 6 bölümü yayınlanmış olacak. Kerem, filmi yönetmeni Yücel Çakmaklı'nın, TV seyircisinin hasretlerini, zevklerini iyi tesbit etmesinden midir, seçtiği konuların millet için önemli olmasından mıdır, yoksa TV ekranında bazı mânâsız polemiklere yol açarak şöhret pazarlanmasına iltifat etmeden vasat ve sâkin işini bir zanaatkar üslubu içinde sırtlanmasından mıdır, her neyse, yönetmen olarak imza attığı öteki TV filmleri gibi ekranın yüzü akı bir dizi olma sıfatını seyircinin oybirliği ile kazanmıştır. Yanına kalacak, kendinden sık sık söz ettirecektir.

Yücel Çakmaklı'nın, Türk televizyonuna, film yapımcısına, hikâye romanı, tiyatro uygulamaları olarak bugüne kadar verdikleri, kendilerini bizden saymayıp muğlak bir çevreye hapsedenlerce de gündemdedir, tartışılmakta ve "olay" olarak görmezden gelinememektedir.

Yücel Çakmaklı ne yapmaktadır, nasıl yapmaktadır da "Çok Sesli Bir Ölüm", "Bir Adam Yaratmak", "4 nci Murad", "Denizin Kani" ve "Hacı Arif Bey" gibi bir kısmı TV'nin seviyesini zorlayan, bir kısmı Yeşilçam ölçüleriyle bile estetiği tartışılır bu yapımlarıyla temsil ettiği dünya görüşüne karşı, hangi zihni ve kültürel birikimlerle karşı çıktıkları bilinmez bir gayrimemnunlar kâfilesine rağmen millet için çok büyük çoğunluğundan aklıları takdirlenir. sevgiler almaktadır?

Önce sinemacı olarak halkıyla, onun hasret, hayat tarzı, aile içi prensipleriyle ve gelenekleri ile ilgili ve inançlı bir köprü kurmuştur. Bunu Yeşilçam'daki profesyonel çalışması sırasında "Birleşen Yollar", "Çile", "Zehra", "Oğlum Osman", "Kızım Aysel", "Diri" ve "Memleket" filmleriyle isbat etmiştir. Bu filmlerde ana tema "adına devrimci sinema yapmaya kalktığı-

nız, ne olduğunu bilmediğiniz davasına senaryolar, ağır ideolojik tezgahtar kurduğunuz insanlar, sizin teorik olarak ruh ve beden olarak çizip ekranda gütmeye ve yönlendirmeye çalıştığınız insanlar değildir" idi.

Yücel Çakmaklı bunu, sâkin mizacı içinde, kavgasız, dinlitsiz ve entelektüel çevrelerde tartışma konusu yapmadan, pazarlamadan anlatmaya çalıştığı için, birazcık sinema saygısı ve merakı olan Sol'un ideolojik yanlışlarının "nedenlerini araştırma sıkıntısı" içindeki dar bir çevreye ulaştırabilmiştir. Yücel'in filmleri Güney Amerikalı Marksist sinemacıların, Fransız ekzantriklere İtalyan ve Üçüncü Dünyanın ihtilâlcî-anarşist sinema kuşağının yoğun ve çarpıcı estetik değerlerine, sıkıntılı mesaj meraklarına da benzemediği, bu suniliği üstlenmediği için bizim kökten kopmuş okuyucuların da dikkatini çekmezdi.

Fakat birileri, Yücel'den dergi ve gazetelerde söz edilmeye başlandığında fevkalade rahatsız olan slogancı ucuz Marksistlerin hücumuna uğrayınca anlaşıldı ki, meseleyi ideolojikle birlikte sinema olarak da düşünmeler vardır ve ne yazık ki bunlar kendi yandaşlarına bile aforoz

edilmektedir.

Şimdi ortada bir "Küçük Ağa" olayı vardır. Daha öncünü programın yayınlandığı günlerde TRT'ye gelen mektup, telgraf ve telefonlar seçim gününe isabet eden ilk bölümün bir kere daha yayınlanmasını istemişler ve istek yerine gelmiştir. Şimdi bu milletin kopuk, ancak millet adına konuştuğu iddiasındaki dar, fakat gurültüsü ve pazarlaması geniş kitle olayı nasıl izah edecektir?

Mesele sanıldığından da basittir. Tarık Buğra'nın romanı, sloganlarla tarihleri, acıları, kitle hareketlerini, sosyal tavrı izah alışkanlığına vurulan tokadın şiddetini katmerle artıran bir araçla ve işini iyi bilen bir sinemacı aracılığıyla ekranda milyonlara aktarılmaktadır. Söylenen basittir, acıktır ve Birinci Cihan Savaşı galiplerinin Asya'ya, Afrika'ya ve genelde müslüman dünyasına gıy-dirmek istedikleri sömürü kefeninin nasıl yırtıldığını niçin yırtıldığını sadece gerçek olaylara istinad ederek anlatılmıştır.

Tarık Buğra, millî mücadelede kötüler, iyiler, hainler, vatanperverler, Kuvayı Milliyeçiler, padişahçılar, geri-

çiler, ilerçiler gibi peşin sloganlarla yakın tarih ve millî mücadelenin izah edilemeyeceğini, başarı ile anlatmış, böyle bir kahraman da seçmiştir ki, bu adam; netsinde 600 yılın millette birlikte muhasebesini yapmakta, bu ve bunun gibiler için yarım asırdır müesseseseleşerek sürdürülen iftiralardan, maddi ve manevi zulümlerin hesabını 1984'lerin Mart, Nisan ve Mayıs ayları boyunca Türk televizyon ekranlarında en az yirmi milyon yeni insana o sahte tarihten ve mütegalibe artıklarından sormaktadır. Hem de 1984'lerin Türkiye Cumhuriyeti halkını yanına alarak...

Tarık Buğra bu romanı yazılı 20 yıl oluyor. Bir konuşmasında "Her yazarın kafasında, hatta kişiliğinde bir büyük konu yatar yazmak istediği, hatta onu yazmak için doğduğu. Benim için Küçük Ağa oldu bu..." diyor. Bunun anlamı, bize göre: "bu roman bugüne kadar zihinlerde sürdürülmüş bir millî kargaşayı, yanlışlık ve haksızlığı düzeltmek, millî ücadeleye sosyal ve ferdî noktadan, olduğu gibi, yapıldığı ve yaşandığı gibi bakmak, kahramanlarını bugünkü ezberler, sloganlar salgını ile değil 600 yıllık bir devlet ve tebaa ananesinin şartları içinde değerlendirmek için yazıldı" demektir.

Öyleyse roman olarak, birkaç bin kişiye hitap eden başarılı bir eser olarak kalmak bu romanın talihi olmamalıdır. Yazılmaktaki maksadı tahakkuk etmeliydi. İstanbullu Hocaların, Çakırsaraylıların, kasaba Ağır Ceza Reislerinin ve o binlerce isimsiz Ali Emmi'lerin kayıp hatıraları, trafik çırpınışları, nefis muhasebeleri, suretler halinde önümüzde olmalıydı. İşte Çakmaklı'nın sineması bunu yapmıştır.

Türkiye'de münavev barışı, entelektüel seviyede hoşgör, sloganız ve peşin hükümsüz tartışma zemini, tarihi masa başında yorumlayan genç ve heyecanlı mizaçların dibinde öfke ve cahillik yatan kesin hükümleri ile değil, İstanbul'lu Hocaların dramını bilerek, onların varlığını öğrenecek gerçekleşecektir.

Ne yazık ki bugün Türkiye'de daha az trajik ve çok daha imkansız şartlar altında yaşarken bile hiçbirimiz, Küçük Ağa'nın, Çolak Salih'in, Reis Bey'in ve her biri, ne kadar isimsiz olsalar ve mezarları bile belli olmasa da Yemen'den, Galiciya'dan, Balkanlar'dan evlerine uğramadan Kuvayı Milliye'nin mânâsını kavrayıp

yoluna katılan kahramanların idraki, anlayışı, vatanın bir iği ve mânâsı konusundaki hassasiyetlerinin binde birini gösteremiyoruz.

Küçük Ağa'yı ve kahramanlarını onları bize tanıtıran Tarık Buğra'yı, Yücel Çakmaklı'yı ve esere emeği geçen herkesi saygıyla selamlıyoruz.

"Küçük Ağa"nın Yönetmeni Yücel Çakmaklı'nın Millî Sinema Hakkındaki Görüşleri

"...Küçük Ağa bir yeni duruma intibak zorunda ve arzusundaki insanların, karar anındaki dramlarını anlatıyor. Çünkü bu karar, bizim asla yaşamadığımız, içine girmediğimiz olağanüstü şartların sonunda, çabuk, kesin ve büyük fedakârlıkları gerektiren bir karardır. Küçük Ağa, bu karar anındaki tereddütleri, günümüzdeki ayrılıklara ve slogan merakına da ders vericesine adım adım doğruya bağlayan dramatik sürekliliği işliyor. Bu dizide rol alanların hemen tamamı o filmi'nin mesajını çok iyi hissettiler ve duyarak, severek oynadılar. Bunu, iftihar ve gururla belirtmeliyim..."

"...İtalyan yeni gerçekçileri, çok çeşitli siyasi fikirlerini, sinema anlayışlarının ve değişik estetik merakların insanları oldukları halde, dikkat ediniz, insanları, hangi mesajı yüklenirlerse yüklenirler, İtalya'nın insanlarıdır. Güney İtalya'nın yoksul köylüleri, Mafya'nın acımasızları, Roma ve Milano aristokrasisinin süslüleridirler. Ama onlarda İtalyan insanının müşterek özellikleri, sıcaklıkları, mizah duyguları, bir hiç için yükselen öfkeleri en ufak

farklılık göstermez. Onun için İtalyan yeni gerçekçiliği taklit edilememiştir. Biz de, Türk insanının müstesna hasletlerinden hareketle, memleketimizin sosyal, ekonomik, kültürel meselelerini de anlatmak ısrar ve sorumluluğunu kaybetmeden, bir Millî Türk Sineması kurulabileceğine inanıyoruz..."

"...Bir ülkenin sinemacısı önce insanını tanımalıdır. Mazi ilişkisi ile, günün sosyal, ekonomik, kültürel ve politik şartları karşısındaki tavır ile, geleceğe dönük niyetleri, ümitleri ile tanımalıdır. Sinemada, "olması lazım geldiği" şeklinde insan tipi yaratılır. Sinemada teori olmaz. Kendi insanının, heyecanlarını, zevklerini, tepkilerini seyircisi kadar olsun bilmeyen sinemacının sonu hüsrandır. Kitaplarda kelimeler, sinema da ise yüzler, hareket eden insanlar, duygular ve çatışmalar kullanılır. Kelimelere istediğiniz mânâyı verebilir, eğip, bükebilirsiniz ama, bir ülke insanlarının müşterek dil, din, tarih ve kültürden doğan ortak değerlerini şu veya bu fanteziler için koparıp alamazsınız..."